

Itinerari biogràfic i de creació

Visat núm. 8
(octubre 2009)
per Núria Cabré

Montserrat Roig, és una de les grans escriptores catalanes del segle XX. La seva obra, de ficció i periodística, edifica un món testimonial de la història del seu passat i del seu present. Tanmateix, l'escriptora-periodista és una de les millors cronistes del nostre temps que es preocupà fins al final dels seus dies de donar constància d'uns fets de la realitat pròxima i llunyana que són actuals i encara ara colpeix la sensibilitat de qui la llegeix.

Des del començament, l'autora, en un dels primers contes, ja parla de propòsits de futur: «I ara, des d'una Barcelona que comença a perdre fins i tot la nostàlgia d'aquell to de reina destronada, intentaré edificar per a tu el perfum de la història» (*Molta roba i poc sabó*).

Montserrat Roig va néixer a Barcelona, a la dreta de l'Eixample, l'any 1946. El seu pare Tomàs Roig i Llop era també escriptor i advocat. Ella fou la número sis de set germans: «Sóc de les dues petites, de la segona tanda, a més a més. Per entendre'ns, la primera tanda són els que van passar l'adolescència a la postguerra, en un món més tancat. Jo sóc de la tanda de la ruptura de moltes coses» (Conversa amb Maria Aurèlia Capmany).

Els seus pares van preocupar-se per la seva educació. El pare, més pràctic, defensava la idea de portar-la al davant mateix de casa, a les monges salesianes; en canvi, la mare era partidària d'una escola laica: «Però un dels col·legis laics on podies fer el batxillerat era el Liceu Francès, que era car per a una família nombrosa». No cal dir que ella, juntament, amb la seva mare van ser molt crítiques amb l'educació religiosa. La seva mare les tractava de «beneïtes». I ella diu: «I això va ser molt bo perquè vol dir que a les monges jo no me les vaig arribar a creure mai. No eren una autoritat moral».

A *Diàlegs de Barcelona*, on parla amb l'escriptora Isabel-Clara Simó, ens diu: «L'ambient era repressiu, sobretot des d'un punt de vista profund i més difícil d'explicar, que és la interiorització del complex de culpa. Les monges et culpaven de tot pel sol fet d'existir, a causa del fet que elles eren castrades i educaven des del punt de vista d'aquesta castració».

Montserrat Roig va entrar de molt jove, als quinze anys, a l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual amb la seva amiga fotògrafa Pilar Aymerich. Allí va conèixer Maria Aurelia Capmany que, tot i que els produïa molt respecte, van considerar-la com la mare que haurien volgut tenir, perquè era la primera senyora coneguda que tenia una opinió pròpia i la sabia imposar. L'entrada a l'Adrià Gual va coincidir amb la continuació dels seus estudis a l'Institut Montserrat del carrer Copèrnic de Barcelona. Entre una experiència i l'altra, va perdre la por d'adolescent, el temor al món dels homes. De la seva experiència teatral en té un record entranyable: hi va trobar un ambient dinàmic i vital, i

li va possibilitar de parlar d'autors moderns que ella coneixia, com ara Stanislavski, Brecht, Artaud i Jean Genet.

Però Montserrat Roig volia escriure. Recorda que va ser la vivència que va tenir de petita al pati de casa seva allò que va estimular la seva imaginació. Ella mateixa reconeix que va començar l'aventura d'escriure per tal que el seu pare li fes cas. Feia contes i els deixava sobre la taula de treball del seu pare i ell els corregia. Però fou al pati de la Facultat on va néixer el primer conte que va incloure a *Molta roba i poc sabó* (Premi Víctor Català 1970). La seva dedicació al periodisme li va permetre escriure per mantenir-se econòmicament, per aprendre a escriure i poder fer novel·les, la seva gran passió. L'any 1972 va publicar la seva primera novel·la *Ramona, adéu* on es notava l'inici de la creació d'un estil.

És durant les dècades dels setanta i vuitanta que escriu intensament i publica bona part dels seus llibres: *Retrats paral·lels* (tres volums a base d'entrevistes que van de l'any 1975 al 1978), la biografia de Rafael Vidiella, fundador del PSUC (1977), el llibre historicotestimonial *Els catalans als camps nazis* (1977, Premi de la Crítica Serra d'Or), la novel·la *El temps de les cireres* (Premi Sant Jordi 1976), la sèrie «Personatges» de 1979, la novel·la *L'hora violeta* de 1980. El mateix any, convidada per Edicions Progrés de Moscou, passa diversos mesos a l'URSS i prepara un llibre sobre el setge de Leningrad, *L'agulla daurada* —publicat el 1985 i que fou guardonat amb Premio Nacional de Literatura. De la dècada dels vuitanta són els llibres: *L'òpera quotidiana* (1985), *La veu melódiosa* (1987), les dues darreres novel·les publicades, i el reportatge *Barcelona a vol d'ocell* (1987). Segons el crític Àlex Broch, les dues novel·les inicien un nou cicle novel·lístic, una etapa més madura com a escriptora de ficció. En aquestes obres adquireixen un gran valor els elements simbòlics. I serà el simbolisme que s'intensificarà en el seu darrer recull de relats *El cant de la joventut* (1989). Amb aquest llibre retornà al gènere mitjançant el qual s'havia donat a conèixer.

El 1991, l'escriptora recull una sèrie de textos de reflexió sobre —com diu ella— les seves tres pàtries: la vida, els llibres i la seva ciutat (Barcelona i la cultura catalana). Opta per construir un discurs que li permet recuperar la memòria històrica dels dèbils, dels oprimits, i també de les dones, amb les quals es va comprometre com a escriptora i intel·lectual. Es tracta del llibre *Digues que m'estimes encara que sigui mentida*. En el teatre Romea, poc abans de la seva mort (el 10 de novembre de 1991), va estrenar l'obra-monòleg *Reivindicació de la senyora Clito Mestres*, un gènere que de ben segur hauria continuat. El periodisme el va exercir fins al moment de morir. Els seus articles apareguts en el diari *Avui* (1990-1991) es van aplegar en el llibre *Un pensament de sal, un pessic de pebre*.

L'obra de Montserrat Roig respon a una sèrie de constants: la vida i l'obra estan estretament unides. Ella lluita per explicar-se i exposar el món que l'envolta. La revisió constant fa que s'interessi per un espai i uns personatges concrets. L'espai que l'interessa, tant en les seves obres de ficció com en la reflexió periodística, és la seva ciutat, Barcelona. D'aquesta ciutat en farà una crònica detallada i testimonial. Pel que fa als personatges escollits, dominen els tipus burgesos, educats a l'Eixample barceloní, tot i que també s'interessa pels marginats socials (el lladre, la noia immigrada i sense futur, etc.). L'eix de tot el seu itinerari, sobretot en l'aspecte narratiu, és la dona, que li permet relacionar passat i present de l'autora.

Hi ha una influència força clara en l'intent de Montserrat Roig de fer crònica del seu temps. Cita Honoré de Balzac com un escriptor que ja havia llegit de joveneta, i Narcís Oller, representant característic del cronista català del XIX. Com ells, l'escriptora fa una anàlisi realista-naturalista, sempre des de l'òptica de la dona, a base d'esbrinar quin tipus de persona es passeja per la Barcelona de diferents èpoques. En revisa els antecedents, el medi que els envolta i el moment històric que els ha tocat viure. Roig intentarà, com ells, de fer, d'una banda, una obra total, que abracci la història del seu temps i, de l'altra, una obra amb una unitat indestruïble. Per això hi ha

personatges que es passen per totes les seves novel·les. Aquest recurs crea un sentit d'unitat narrativa.